

Arkadiusz Kustra, Maria Sierpińska**

KONCEPCJA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU A BUDOWANIE WARTOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA**

1. Wstęp

Zrównoważony rozwój jest ważnym elementem strategii funkcjonowania przedsiębiorstw i zarządzania nimi w dzisiejszej rzeczywistości gospodarczej. Jego zasady odnoszą się do wielu niefinansowych aspektów działalności gospodarczej i uwzględniają niematerialne czynniki społeczne i środowiskowe, relacje pracownicze i inwestorskie, zarządzanie łańcuchem wartości itp. W długim okresie oddziaływanie na wskazane obszary przekłada się na zrównoważony rozwój przedsiębiorstwa i zbudowanie wartości dla jego właścicieli. Jest to szczególnie istotne w świetle aktualnych badań identyfikujących źródła tworzenia wartości, zwłaszcza w obszarach niematerialnych [5]. Stanowią one ukryte czynniki budowania wartości, a wzrost ich znaczenia wynika ze słabnącej korelacji pomiędzy dotychczas stosowanymi miarami finansowymi a rynkową ceną akcji przedsiębiorstw oraz z faktu, że nakłady np. na badania i rozwój oraz szkolenie i doszkąlanie pracowników przewyższają znacznie nakłady na aktywa materialne. Jeżeli chodzi o zarządzanie wartością, czynniki niematerialne uważane są za nośniki długookresowe, które nie znajdują odzwierciedlenia w krótkookresowych raportach, co znacznie utrudnia pomiar ich skuteczności.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju wpisuje się w tematykę tworzenia wartości w horyzoncie długookresowym poprzez oddziaływanie na określone obszary i zidentyfikowane w nich źródła. Szczególnie istotnego znaczenia nabiera ona w kontekście przemysłu górniczego, jako że zakłady górnicze funkcjonują w określonych powiązaniach społecznych i środowiskowych. Ponadto, olbrzymie nakłady inwestycyjne ponoszone w celu utrzymania eksploatacji zwracają się po długim czasie, co czyni tę gałąź przemysłu mniej atrakcyjną dla inwestorów i potencjalnych właścicieli.

Wydaje się, że ocena funkcjonowania przedsiębiorstw górniczych nie może się opierać tylko na analizach krótkookresowych, dokonywanych przez pryzmat finansowy. Jedno-

* Wydział Górnictwa i Geoinżynierii, Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków

** Praca zrealizowana w ramach projektu badawczego nr 11.11.100.971

częściej należy uwzględniać aspekty oddziaływania na środowisko, pracowników i lokalną społeczność w okresie cyklu życia zakładu górniczego oraz po jego zakończeniu. Analiza doświadczeń światowych pokazuje, że największe firmy górnicze uświadamiają sobie rosnące znaczenie koncepcji zrównoważonego rozwoju, uzupełniając swoje raporty finansowe o raporty zrównoważonego rozwoju, tworzone na podstawie wytycznych Globalnej Inicjatywy na rzecz Raportowania (Global Reporting Initiative – GRI).

Celem artykułu jest przedstawienie koncepcji zrównoważonego rozwoju w przemyśle górniczym oraz form raportowania jego realizacji jako elementu budowania wartości dla właścicieli i akcjonariuszy.

2. Istota zrównoważonego rozwoju w podmiotach gospodarczych

Światowa Komisja ds. Środowiska Naturalnego i Rozwoju przy ONZ zdefiniowała w 1987 roku zrównoważony rozwój jako działanie ludzkości, mające na celu rozwój zgodny z zaspokajaniem dzisiejszych potrzeb, równocześnie nie zagrażający prawu przyszłych pokoleń do spełnienia ich potrzeb.

W polskich regulacjach prawnych koncepcja zrównoważonego rozwoju występuje w [9]:

- wymiarze (ładzie) środowiskowym (ochrona środowiska),
- wymiarze (ładzie) przestrzennym (planowanie i zagospodarowanie przestrzenne).

Prawo ochrony środowiska definiuje zrównoważony rozwój jako rozwój społeczno-gospodarczy, w którym w celu równoważenia szans dostępu do środowiska poszczególnych społeczeństw lub ich obywateli – zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń – następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych [5].

W ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym zrównoważony rozwój był określany jako ekorozwój. Dopiero nowelizacja ustawy z 27 marca 2003 roku zmieniła tę nazwę, uznając rozwój zrównoważony za podstawową zasadę kształtowania polityki przestrzennej kraju.

Przedstawione definicje wiążą się z koncepcją zrównoważonego rozwoju identyfikowaną w ujęciu kompleksowym na poziomie międzynarodowym czy też krajowym i regionalnym. Jednocześnie zrównoważony rozwój może determinować zarządzanie na poziomie podmiotu gospodarczego, gdzie przybierać może formę zarządzania środowiskowego czy też koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu. Oznacza to, że obok wyników finansowych stałemu monitorowaniu oraz raportowaniu podlegają efekty oddziaływania przedsiębiorstwa na środowisko oraz społeczne wymiary prowadzenia działalności gospodarczej.

Tym samym można uznać, że zrównoważony rozwój na poziomie przedsiębiorstwa uwzględnia trzy powiązane między sobą wymiary:

- 1) ekonomiczny,
- 2) ekologiczny,
- 3) społeczny.

Praktyczne powiązanie koncepcji zrównoważonego rozwoju z zarządzaniem przedsiębiorstwem oznacza najczęściej zapewnienie powodzenia w działalności biznesowej w długim okresie przy jednoczesnym angażowaniu się na rzecz rozwoju gospodarczego i społecznego, ochrony środowiska naturalnego i stabilnego społeczeństwa, a także pomaganiu klientom i dostawcom w realizacji tych samych celów [6].

Zasady zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach są określone w licznych regulacjach, które mają na celu ich standaryzację, upowszechnienie oraz ułatwienie zastosowania. Na uwagę zasługują przede wszystkim:

- Międzynarodowe Standardy ISO serii 14000 opublikowane przez Międzynarodową Organizację Normalizacyjną, stanowiące podstawę zarządzania środowiskowego, audytu środowiskowego, analizy cyklu życia produktu, znakowania produktów itp.
- Schemat Zarządzania Środowiskowego i Audytu EMAS funkcjonujący w ramach Unii Europejskiej, który ma na celu m.in. ciągle zmniejszanie szkodliwych oddziaływań na środowisko w miejscu, w którym przedsiębiorstwo zostało zlokalizowane; egzekwowanie przepisów prawnych dotyczących ochrony środowiska; wdrożenie systemu zarządzania ochroną środowiska jako narzędzia do realizacji polityki ekologicznej; informowanie społeczeństwa w sprawach dotyczących ochrony środowiska; zobowiązanie pracowników, podwykonawców oraz dostawców do przestrzegania norm zakładowych dotyczących ochrony środowiska.

W obszarze raportowania wskaźników zrównoważonego rozwoju popularność zyskała Globalna Inicjatywa na rzecz Raportowania, która stanowi kompleksowy zestaw wskaźników finansowych, środowiskowych i społecznych w wybranych sektorach gospodarczych. Podstawowy układ i klasyfikacja wskaźników zostały oparte na kryterium ich znaczenia dla interesariuszy i właścicieli, wynikającym ze wzrostu zainteresowania obszarami niefinansowymi [8].

Koncepcja zrównoważonego rozwoju w podmiotach gospodarczych zyskuje coraz większe znaczenie, co wynika z zapotrzebowania na tego typu informacje ze strony zarządzających, właścicieli i akcjonariuszy. Można uznać, że zrównoważony rozwój staje się elementem strategii zarządzania przedsiębiorstwami. Oznacza to, że raportowanie wskaźników zrównoważonego rozwoju, a tym samym informowanie otoczenia o prowadzeniu biznesu w zgodzie z uwarunkowaniami społecznymi, środowiskowymi oraz ekonomicznymi, może stać się narzędziem kreowania wartości przedsiębiorstw.

Podmioty gospodarcze uwzględniające w swoich strategiach działalności zasady zrównoważonego rozwoju organizują w swoich strukturach służby wewnętrznych kontrolerów, którzy mają za zadanie opracowanie schematów rozwiązań, planów działania oraz kontroli ich przestrzegania i wykonania. Za przykład może tu posłużyć Grupa ABB, w której powołano krajowych kontrolerów ds. zrównoważonego rozwoju (*Country Sustainability Controllars – CSC*). Opracowali oni model zrównoważonego rozwoju firmy na całym świecie, zgodny z polityką zarządu, jak również na bieżąco kontrolują prawidłowość pomiaru i wykonanie planów w obszarach zrównoważonego rozwoju [6].

Jak pokazują badania przeprowadzone przez PricewaterhouseCoopers, zasady wewnętrznej kontroli strategii w obszarze zrównoważonego rozwoju są podobne do rozwiązań w obszarze wewnętrznej kontroli finansowej zgodnej z ustawą Sarbanesa–Oxleya, uchwalonej w 2002 roku w Stanach Zjednoczonych na fali korporacyjnych skandali finansowych [3].

Połączone raporty zawierające informacje finansowe oraz niefinansowe dotyczące realizacji strategii zrównoważonego rozwoju stanowią podstawowy obszar problematyki ładu korporacyjnego oraz komunikacji z akcjonariuszami i właścicielami. Jednocześnie zawartość połączonych raportów zgodna z ideą *triple bottom line* (potrójna linia przewodnia) powinna potwierdzać wysoki poziom bezpieczeństwa prowadzonego biznesu zarówno w ujęciu finansowym, środowiskowym, jak i społecznym, przekładając się jednocześnie na wzrost wartości przedsiębiorstw w horyzoncie długookresowym.

3. Zrównoważony rozwój a raportowanie informacji finansowych

Sprawozdawczość na temat realizacji polityki zrównoważonego rozwoju może być kłopotliwa dla podmiotów gospodarczych, gdyż niektóre informacje mogą przyczynić się do krytycznego postrzegania firmy przez analityków i inwestorów. Stanowią one jednak uzupełnienie tradycyjnych raportów finansowych i mogą decydować o pełniejszym zrozumieniu kluczowych i specyficznych czynników tworzenia wartości przedsiębiorstw, obejmujących: kapitał ludzki, posiadane rynki zbytu i możliwości ich powiększenia, zdolność do innowacji, nadzór korporacyjny oraz zarządzanie ryzykiem środowiskowym.

Raportowanie zrównoważonego rozwoju obok sprawozdawczości finansowej pozwala zwiększyć efektywność prowadzonych procesów wewnętrznych oraz zapewnia większy dostęp do informacji interesariuszom i analitykom zewnętrznym.

Pełna wiedza o przedsiębiorstwie, jak również możliwości zaangażowania w nim określonego kapitału, musi wynikać:

- ze zrozumienia zewnętrznego środowiska, w którym funkcjonuje podmiot gospodarczy;
- z dostępu do informacji stanowiących podstawę przewagi konkurencyjnej.

Według *Sustainability Reporting Guidelines*, wszystkie te informacje zapewniają raporty zrównoważonego rozwoju [8].

Potencjalnych problemów konwergencji raportów finansowych i zrównoważonego rozwoju należy upatrywać w możliwościach wartościowego opisanie niektórych aspektów społecznych i środowiskowych. Wynika to z faktu, że analitycy finansowi i inwestorzy są z reguły zainteresowani informacjami, które:

- można zaprezentować w formie wskaźników finansowych;
- można zdekomponować na segmenty prowadzonej działalności, regiony, obszary itp.;
- stanowią źródło określenia ogólnych trendów działalności gospodarczej.

Wskaźniki zrównoważonego rozwoju niekoniecznie spełniają wymienione wymagania, gdyż mają charakter opisowy, odnoszący się do różnych okresów oraz różnych obszarów prowadzonej przez podmiot gospodarczy działalności.

Możliwość połączenia raportów finansowych i raportów zrównoważonego rozwoju wymagają tym samym dostarczania informacji w okresach zgodnych z danymi finansowymi, jak również zdekomponowanych w tych samych przekrojach analizy, tj. według segmentu działalności, obszaru, regionu, kraju. Ponadto, uważa się, że informacje te będą o wiele wartościowsze, jeżeli odniesione zostaną do benchmarków branżowych czy sektorowych, stanowiących określone wzorce funkcjonowania.

Obecnie raporty zrównoważonego rozwoju przygotowywane przez przedsiębiorstwa ani pod względem formy, ani z uwagi na zawartość nie są gotowe do konwersji według wzorów charakterystycznych dla raportowania finansowego. Wydaje się jednak, że szybki rozwój rachunkowości zarządczej, wartościowania aktywów niematerialnych oraz określonych zasad raportowania wartości przyczyni się do ujednoczenia raportów zrównoważonego rozwoju i zwiększenia ich użyteczności dla potrzeb analityków i instytucji finansowych.

4. Wskaźniki zrównoważonego rozwoju jako wypełnienie luki informacyjnej w procesie tworzenia wartości przedsiębiorstw górniczych

Jedną z branż, w której koncepcja zrównoważonego rozwoju powinna decydować o strategii działalności, jest przemysł górniczy, charakteryzujący się z jednej strony specyficznymi rozwiązaniami w zakresie technologii i organizacji pracy, z drugiej zaś – oddziaływaniem na środowisko, pracowników i lokalną społeczność.

Wartość przedsiębiorstw górniczych zależy od szeregu czynników, zwłaszcza niematerialnych, wymagających czasami ogromnych nakładów, których efekty zauważalne są w długim horyzoncie czasu. Ponadto, nie ma jednoznacznie zidentyfikowanych źródeł tworzenia wartości zakładów górniczych pomiędzy zarządami, inwestorami i analitykami finansowymi. Brak zgodności w określeniu ważności poszczególnych obszarów i ich źródeł powoduje powstawanie luki informacyjnej, która determinuje wycenę wartości przedsiębiorstw górniczych [1].

Zarządy przedsiębiorstw górniczych uważają, że ich firmy mają zaniżoną wartość z punktu widzenia inwestorów i analityków. Ci ostatni z kolei potwierdzają, że dla wiarygodnej i lepszej wyceny powinni posiadać więcej informacji. Okazuje się, że analitycy i inwestorzy przywiązują dużą wagę do strategii i skuteczności prowadzenia prac poszukiwawczych, strategii poszukiwania partnerów, zdolności przedsiębiorstw do powiększania zasobów złóż i odtwarzania frontu eksploatacyjnego, okresu ważności zezwoleń i licencji na prowadzenie wydobywania oraz związanych z nimi praw. Ważność wymienionych obszarów oceny wynika ze specyfiki prowadzenia działalności górniczej w warunkach ograniczonych zasobów złóż i funkcjonowania na rynkach, szczególnie podatnych na trendy popytu i podaży. Zarządy przedsiębiorstw nie przywiązują wagi do wyszczególnionych obszarów z różnych przyczyn. W aspekcie strategii i skuteczności prac poszukiwawczych przedsiębiorstwa górnicze znacznie ograniczyły nakłady kapitałowe na prace poszukiwawcze, koncentrując się na przejmowaniu innych zakładów, w których zakończono prace poszukiwawcze i przeprowadzono studia opłacalności prowadzenia eksploatacji. Przedsiębiorstwa górnicze nie doceniają również wagi ryzyka politycznego, gdyż mogą posiadać bogate doświadczenia i znajomość lokalnych warunków, w jakich muszą funkcjonować [1].

Inwestorzy dużą wagę przykładają do podaży surowców mineralnych na rynku, ich cen oraz kursów wymiany walut. Czynniki te determinują poziom przychodów i przy ograniczonych możliwościach oddziaływania na koszty decydują bezpośrednio o efektywności funkcjonowania zakładów górniczych. Wpływ na przychody ze sprzedaży mają również strategie zabezpieczające przed niekorzystnymi zmianami cen i kursów walut.

Wpływ strategii zabezpieczających (*hedging*) w budowaniu wartości przedsiębiorstwa podkreślają szczególnie analitycy finansowi.

Analizując czynniki istotne dla budowania wartości z punktu widzenia zarządów przedsiębiorstw górniczych, należy podkreślić szczególne znaczenie tzw. aspektów „miękkich”, związanych z zagadnieniami socjalnymi, bezpieczeństwem i higieną pracy oraz ochroną środowiska.

Wycena wartości przedsiębiorstw górniczych jest utrudniona, co wynika z niedoinformowania inwestorów i analityków. Wydaje się, że koncepcja zrównoważonego rozwoju uwzględniająca obszary ekonomiczne, społeczne i środowiskowe w jednym połączonym raporcie powinna przyczynić się do zaspokojenia potrzeb informacyjnych zgłaszanych ze strony rynków finansowych. Jednocześnie wpisuje się ona w aktualną teorię konieczności pomiaru obszarów niematerialnych, które wymagając znacznych nakładów kapitałowych, decydują o wartości podmiotów gospodarczych.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju w branży górniczej użytkującej złoża kopalin naturalnych jest utożsamiana z prowadzeniem działalności w sposób poprawny technicznie, przyjazny dla środowiska, akceptowalny społecznie i ekonomicznie efektywny.

Światowe kompanie węglowe uczyniły ze zrównoważonego rozwoju podstawowy element ładu korporacyjnego, starając się zapewnić właściwy dialog z interesariuszami.

5. Standardy raportowania zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw górniczych

Raportowanie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw górniczych jest ogólnosiątkowym trendem. Zakłady starają się przedstawić wykonanie zadań nie tylko w obszarach finansowych, ale także zakresie środowiska i aspektów społecznych. Według badań przeprowadzonych przez PricewaterhouseCoopers, 23 z 40 największych kompani górniczych na świecie tworzy raporty zrównoważonego rozwoju oprócz normalnych raportów finansowych [3]. Nie istnieją wprawdzie powszechne i jednolite standardy prezentacji zrównoważonego rozwoju, jednak Międzynarodowa Rada ds. Górnictwa i Metali (International Council Mining and Metal – ICMM) przyjęła rezolucję, w której wszystkie przedsiębiorstwa członkowskie muszą generować raporty zgodne z wytycznymi Globalnej Inicjatywy na rzecz Raportowania. Obecnie jedynie kilka kompanii górniczych przygotowuje raporty w pełni zgodne z wytycznymi GRI. Z kolei tylko siedem spośród wymienionych wcześniej 23 przedsiębiorstw górniczych poddaje raporty zrównoważonego rozwoju zewnętrznemu audytowi firm konsultingowych [3].

W ujęciu ogólnym Globalna Inicjatywa na rzecz Raportowania jest standardem identyfikującym trzy grupy wskaźników sklasyfikowanych według kryterium znaczenia dla interesariuszy:

- 1) ekonomicznych,
- 2) środowiskowych,
- 3) społecznych.

Wyróżnione zostały:

- wskaźniki podstawowe: mające zastosowanie dla większości organizacji odpowiadające potrzebom głównych stron zainteresowanych;
- wskaźniki dodatkowe, które mogą być przydatne ze względu na szczególne potrzeby organizacji i stron zainteresowanych, a wynikające ze specyfiki działalności i stosowanych technologii.

Obszary oceny oraz podstawowe wskaźniki wraz z dodatkowymi miarami charakterystycznymi dla branży górniczej prezentuje tabela 1.

TABELA 1

Obszary oceny oraz wskaźniki zrównoważonego rozwoju według standardów GRI

Obszary oceny		Liczba wskaźników (podstawowy/ dodatkowy)	Przykładowy wskaźnik
Wskaźniki ekonomiczne	Klienci	2/0	Sprzedaż netto w podziale na rynki i klientów
	Dostawcy	2/1	Koszt nabytych produktów, materiałów i usług
	Pracownicy	1/0	Całkowita suma wypłat pracownikom w podziale na kraje i regiony
	Udziałowcy	2/0	Wzrost/spadek zysków zatrzymanych
	Sektor publiczny	3/1	Suma zapłaconych podatków według krajów i regionów
Wskaźniki środowiskowe	Materiały	2/0	Zużycie materiałów innych niż woda według rodzajów
	Energia	2/3	Zużycie energii ze źródeł pierwotnych
	Woda	1/3	Całkowite zużycie wody
	Bioróżnorodność	2/9	Wpływ prowadzonej działalności na tereny chronione
	Emisja, ścieki, odpady	4/3	Emisja gazów cieplarnianych niszczących warstwę ozonową
	Produkty i usługi	2/0	Wpływ na środowisko podstawowych produktów i usług
	Zgodność z prawem	1/0	Liczba wszelkich przypadków niezgodności z regulacjami prawnymi
	Transport	0/1	Wpływ transportu na środowisko

TABELA 1 cd.

Obszary oceny		Liczba wskaźników (podstawowy/ dodatkowy)	Przykładowy wskaźnik	
Wskaźniki społeczne	Praktyki pracy	Zatrudnienie	2/1	Kreowanie nowych miejsc pracy
		Relacje wewnętrzne	2/1	Liczba pracowników reprezentujących związki zawodowe
		Zdrowie i bezpieczeństwo	4/2	Liczba wypadków przy pracy
		Szkolenie i edukacja	1/2	Średnia liczba godzin szkoleń na rok przypadających na pracownika
		Równo-uprawnienie	2/0	Udział kobiet i mężczyzn w komórkach stanowiących nadzór korporacyjny
	Prawa człowieka	Strategia i zarządzanie	3/1	Uwzględnianie praw człowieka w prowadzonej działalności
		Dyskryminowanie	1/0	Opis polityki unikania wszelkich form dyskryminacji
		Wolność zrzeszeń	1/0	Opis polityki wolności zrzeszania się i jej uniwersalizm niezależnie od lokalnego prawa
		Praca dzieci	1/0	Opis polityki zatrudniania dzieci
		Praca przymusowa	1/0	Opis polityki chroniącej przed zmuszaniem do obowiązkowej pracy z uwzględnieniem monitoringu i zanotowanych skarg
		Zabezpieczenie praw człowieka	0/1	Liczba i typy szkoleń z zakresu praw człowieka
		Prawa ludności miejscowej	0/3	Udział przychodów operacyjnych dystrybuowanych do lokalnej społeczności
	Społeczeństwo	Wspólnota	1/1	Opis polityki dialogu ze społecznościami biorącymi udział w działalności firmy w tym ze współwłaścicielami
		Korupcja	1/0	Opis polityki i procedur zarządzania przeciwko korupcji i łapówkarstwu

TABELA 1 cd.

Wskaźniki społeczne	Społeczeństwo	Zaangażowanie w politykę	1/1	Poziom finansowania partii politycznych i instytucji politycznych
		Polityka cenowa i konkurencyjność	0/2	Liczba sądowych przypadków należących do zachowań monopolistycznych
	Odpowiedzialność za produkt	Zdrowie i bezpieczeństwo konsumentów	1/3	Liczba wypadków niezgodnych z prawem ochrony i bezpieczeństwa konsumentów
		Produkty i usługi	1/2	Liczba przypadków złego oznakowania produktów
		Reklama	0/2	Liczba przypadków naruszenia regulacji reklamowych i marketingowych
		Uszanowanie prywatności	1/1	Liczba przypadków naruszenia prywatności konsumentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie [4]

Dla branży górniczej zostały wprowadzone dodatkowe, nowe wskaźniki, które uzupełniają przedstawione w tabeli 1 ogólne miary zrównoważonego rozwoju według standardów GRI (tab. 2).

TABELA 2

Nowe wskaźniki oceny zrównoważonego rozwoju według standardów GRI charakterystyczne dla branży górniczej

Obszary oceny		Przykładowy wskaźnik
Wskaźniki ekonomiczne	Zarządzanie, dystrybucja	Procent produktów materiałów i usług nabytych lokalnie. Procent siły roboczej pochodzącej od społeczności lokalnej. Inwestycje skierowane w publiczną infrastrukturę i jej utrzymanie
	Wartość dodana	Wartość dodana zdekomponowana na poziom kraju, regionu
Wskaźniki środowiskowe	Bioróżnorodność	Stopień naruszenia gruntów oraz ich rewitalizacja zarówno w ostatnim okresie sprawozdawczym, jak i wcześniejszych
	Materiały	Wykorzystanie materiałów przetworzonych i odpadów przemysłowych
	Odpady górnicze	Wielkość niebezpiecznych odpadów i ryzyko z nimi związane
Wskaźniki społeczne	Wspólnota	Opis znaczących incydentów oddziałujących na społeczność pracowników czy mieszkańców oraz sposoby ich rozwiązania.
	Zamknięcie działalności	Opis polityki przedsiębiorstwa oraz zaangażowania właścicieli dotyczącej wysokości oraz rodzaju finansowej pomocy przy zamknięciu działalności
	Prawa własności gruntów	Opis rozstrzygania sporów wynikających z naruszenia praw własności gruntów lokalnej społeczności
	Gotowość do podjęcia działań natychmiastowych	Opis procedur postępowania w nagłych wypadkach oddziałujących na pracowników, lokalną społeczność oraz środowisko
	Zdrowie i bezpieczeństwo	Liczba wypadków wystąpienia nowych chorób zawodowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie [4]

Jak pokazują dane zamieszczone w tabelach 1 i 2, wskaźniki zrównoważonego rozwoju mogą być wyrażone zarówno w ujęciu kwantytatywnym, jak i opisowym. Oznacza to, że stanowią one swego rodzaju klasyfikację ważnych aspektów działalności oraz mogą być traktowane jako forma dialogu z odbiorcami tych informacji utożsamianymi z właścicielami i potencjalnymi grupami inwestorów.

Wskaźniki zrównoważonego rozwoju według standardów GRI nie są obligatoryjne, mogą jedynie stanowić uzupełnienie informacji finansowych prezentowanych w raportach rocznych podmiotów gospodarczych. Jest to szczególnie istotne w przypadku przedsiębiorstw górniczych, w których finansowa efektywność funkcjonowania musi zostać osiągnięta przy zachowaniu określonych zasad wykorzystania zasobów naturalnych i akceptacji społecznej.

Sprawozdawczość zrównoważonego rozwoju jako formy uzupełnienia tradycyjnych raportów finansowych można zaprezentować na przykładzie rozwiązań zastosowanych w największych zdywersyfikowanych przedsiębiorstwach górniczych na świecie: Rio Tinto i BHP Billiton.

5.1. Rio Tinto

Rio Tinto należy do największych światowych, zdywersyfikowanych przedsiębiorstw górniczych, zajmujących się wydobywaniem m.in. złota, uranu, węgla, rudy żelaza, miedzi i diamentów. Zatrudnia około 36 000 pracowników na pięciu kontynentach i jest właścicielem aktywów o wartości blisko 13 miliardów dolarów.

Rio Tinto uznaje, że strategia zrównoważonego rozwoju polepsza ogólne standardy działalności, poprawia finansowe miary oceny oraz tworzy dodatkową wartość dla właścicieli i akcjonariuszy. Uwzględnianie w strategiach koncepcji zrównoważonego rozwoju dotyczy ochrony zdrowia (*Health*), bezpieczeństwa (*Safety*) i ochrony środowiska (*Environment*). W każdym z tych obszarów wyznaczone zostały określone cele do realizacji, które stanowią o prowadzeniu działalności górniczej zgodnie z wymogami środowiskowymi oraz akceptacją społeczną. Społeczność lokalna jest reprezentowana zarówno przez wspólnotę pracowników, jak i mieszkańców terenów, na których funkcjonują zakłady górnicze Rio Tinto.

W roku 2005 realizacja celów zrównoważonego rozwoju w ramach programu HSE (*Health, Safety, Environment*) dotyczyła w poszczególnych obszarach m.in. [12]:

- ochrony zdrowia:
 - 40-procentowa redukcja nowych przypadków wykrytych chorób zawodowych na 10 000 pracowników;
- bezpieczeństwa:
 - zerowy wskaźnik wypadków śmiertelnych,
 - 50-procentowy spadek absencji w miejscu pracy na skutek nieszczęśliwych wypadków;
- ochrony środowiska:
 - 10-procentowy spadek zużycia świeżej wody na tonę wydobywania,
 - 5-procentowy spadek zużycia energii na tonę wydobywania,
 - 4-procentowy spadek emisji gazów cieplarnianych niszczących powłokę ozonową.

Ponadto, jako członek ICMM, Rio Tinto stosuje standardy raportowania zrównoważonego rozwoju według Global Reporting Initiative. Oznacza to, że prezentuje realizację określonych wskaźników wartościowych i jakościowych w obszarach [12]:

- ekonomicznym (12 wskaźników),
- środowiskowym (29 wskaźników),
- społecznym (38 wskaźników).

Przy każdym z wymienionych wskaźników wskazane jest źródło informacyjne pozwalające na zidentyfikowanie jego wartości bądź opisu.

5.2. BHP Billiton

BHP Billiton jest największą zdywersyfikowaną światową kompanią górniczą wydobywającą m.in. ropę naftową i gaz, węgiel, złoto, miedź, srebro, diamenty, rudy cynku, ołowiu, żelaza, kobaltu i niklu. Posiada ponad 100 zakładów i biur w 25 krajach z główną siedzibą w Melbourne w Australii. Akcje BHP Billiton notowane są na giełdzie australijskiej oraz londyńskiej.

BHP Billiton obok corocznych raportów finansowych sporządza raporty zrównoważonego rozwoju informujące o polityce firmy i osiągniętych celach w obszarach ekonomicznym, społecznym i środowiskowym.

BHP Billiton wdrożyło w 2001 roku własny program zrównoważonego rozwoju noszący nazwę *HSEC Policy*, obejmujący obszary [11]:

- zdrowia (*Health*) – promowanie i poprawianie warunków zdrowotnych pracy;
- bezpieczeństwa (*Safety*) – zapewnienie bezpieczeństwa poprzez tworzenie miejsc pracy wolnych od zagrożeń wystąpienia nieszczęśliwych wypadków;
- środowiska (*Environment*) – promowanie efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych przy jednoczesnej ochronie gruntów i zmniejszaniu emisji zanieczyszczeń;
- społeczeństw pracowników i lokalnych mieszkańców (*Community*), tj. utrzymywanie właściwych relacji pomiędzy pracownikami, lokalnymi społecznościami przy zachowaniu fundamentalnych praw człowieka.

Założone cele oraz ich realizacja w danym roku w każdym z przedstawionych obszarów są identyfikowane w specjalnej karcie celów *HSEC Targets Scorecards*.

W roku 2004 w poszczególnych obszarach wyróżnionych zostało [11]:

- zdrowie: 3 cele,
- bezpieczeństwo: 1 cel,
- środowisko: 9 celów,
- aspekty społeczne: 3 cele.

W karcie celów *HSEC Targets Scorecards* odpowiednim kolorem oznacza się: wykonanie zadania powyżej założonego budżetu, wykonanie budżetu (wykonano go w co najmniej 95%), niewykonanie budżetu. Wykonanie zadań odnosi się również do podobnych wielkości zarejestrowanych w ostatnim raportowanym okresie.

6. Podsumowanie

Zrównoważony rozwój jest koncepcją prowadzenia działalności w taki sposób, aby była ona ekonomicznie efektywna, zgodna z regulacjami ochrony środowiska oraz akceptowalna społecznie. Sprawozdawczość wymienionych obszarów, a zarazem prezentacja charakterystycznych wskaźników może stanowić uzupełnienie dotychczasowych informacji finansowych. Jednolity raport będący konwergencją raportu finansowego oraz raportu zrównoważonego rozwoju może stanowić źródło wiedzy o przedsiębiorstwie zarówno w obszarach materialnych, jak i niematerialnych. Jest to szczególnie istotne w przypadku, gdy rosną nakłady na aktywa niematerialne, trudno mierzalne. Tym samym połączenie koncepcji zrównoważonego rozwoju oraz tradycyjnej sprawozdawczości finansowej wpisuje się w potrzeby wielokryterialnej oceny podmiotów gospodarczych.

Należy zaznaczyć, że pomimo zaprezentowanych w artykule trudności, sprawozdawczość zrównoważonego rozwoju będzie się rozwijać wraz z rozwojem rachunkowości zarządczej, metod oceny aktywów niematerialnych oraz standardów raportowania wartości.

W chwili obecnej nie istnieją jednolite standardy sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju ani wskaźników jego oceny. Jednym z najpopularniejszych rozwiązań dążącym do ujednoczenia sprawozdań jest Globalna Inicjatywa na rzecz Raportowania (GRI). Stanowi ona narzędzie, które może być wykorzystywane jedynie dobrowolnie przez podmioty gospodarcze. Zestaw wskaźników w ramach GRI zgodnych z koncepcją *triple bottom line* (potrójna linia przewodnia) prezentuje dokonania przedsiębiorstwa w obszarze ekonomicznym, środowiskowym oraz społecznym.

Sprawozdawczość zrównoważonego rozwoju wydaje się szczególnie istotna w branży górniczej, w której prowadzenie efektywnej działalności musi iść w parze z racjonalnym wykorzystaniem złoża, ochroną środowiska i dialogiem społecznym, zwłaszcza ze społecznościami lokalnymi, stanowiącymi wspólnotę poddaną oddziaływaniu eksploatacji górniczej.

LITERATURA

- [1] Digging Deeper: Managing Value and Reporting in the Mining Industry. Materiały firmy PricewaterhouseCoopers, www.pwcglobal.com
- [2] Mine, Review of Global Trends in the Mining Industry in 2003. PricewaterhouseCoopers 2004
- [3] Enter the dragon. Review of Global Trends in the Mining Industry in 2004. PricewaterhouseCoopers, 2005
- [4] GRI Mining and Metal Sector Supplement. Global Reporting Initiative, February 2005
- [5] Prawo ochrony środowiska z dnia 20 czerwca 2001 r. Dz.U. z 2001 r., Nr 62, poz. 627
- [6] Skróty Raportu Zrównoważonego Rozwoju ABB za 2002 rok
- [7] Stanach E., Nowak L., Dżurak P.: Raport z badania Measure that Matter. Controlling i Rachunkowość Zarządcza, nr 2, 2002
- [8] Sustainability Reporting Guidelines. Global Reporting Initiative 2002
- [9] Borys T. (red.): Wskaźniki zrównoważonego rozwoju. Warszawa – Białystok, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko 2005
- [10] www.globalreporting.org
- [11] www.sustainability.bhpbilliton.com
- [12] www.riotinto.com